

ŠKOLOVANJE I ZAPOSLENJE MALOLJETNIH DELINKVENATA U PERIODU PRIJE I NAKON ZAVODSKOG TRETMANA*

Poldrugač Zdravka

UDK: 376.3

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Originalni znanstveni rad

S a ž e t a k

Rad »Školovanje i zaposlenje maloljetnih delinkvenata u periodu prije i nakon zavodskog tretmana« dio je istraživanja provedenog u okviru znanstvenog projekta Fakulteta za defektologiju pod naslovom »Provjera uspješnosti zavodskog tretmana maloljetnika na području SR Hrvatske«.

Na uzorku od 628 maloljetnika koji su u periodu od 1. 1. 1972. do 31. 12. 1975. god. otpušteni iz bilo kojeg od odgojnih zavoda, odnosno odgojno-popravnih domova na području SR Hrvatske, željelo se utvrditi da li postoji i kakva je povezanost između toka i uspjeha u školovanju odnosno zaposlenju maloljetnih delinkvenata prije i nakon zavodskog tretmana.

Kanonička korelacijska analiza I i II sklopa varijabli pokazala je da među njima postoji pozitivna značajna povezanost, što znači da se tok i uspjeh u školovanju odnosno zaposlenju prije zavodskog tretmana maloljetnih delinkvenata nije bitno izmijenio u periodu nakon tretmana.

Dobivena su dva značajna kanonička faktora, i to Faktor uspješnog toka školovanja ili zaposlenja i Faktor neuspjeha u toku školovanja ili zaposlenja. Kako oba kanonička faktora promatrana u I sklopu varijabli ne mijenjaju smjer svojih korelacija ako ih gledamo u II sklopu varijabli, dakle veza između sklopova varijabli je pozitivna, zaključujemo da se tok i uspjeh u školovanju odnosno zaposlenju maloljetnih delinkvenata nakon zavodskog tretmana nije u značajnoj mjeri promijenio, te da će oni maloljetnici koji su prije tretmana bili uspješniji u školi ili na poslu ostati takvi i nakon tretmana, a oni koji su bili manje uspješni neće se bitno probijeniti niti nakon zavodskog tretmana.

Međutim, kako se koeficijenti korelacije između promatranih sklopova varijabli veoma niski, možemo pretpostaviti da je, između ostalog, i zavodski tretman, koin je vremenski interpoliran između ta dva ponašanja, imao utjecaja na makar i veoma malu, statistički beznačajnu promjenu tog ponašanja.

1. UVOD

Sve dosadašnje analize socijalne integracije maloljetnika koje su provedene u našoj zemlji pokazuju da odnos prema radu ima značajnu ulogu u procesu resocijalizacije maloljetni-

ka. Maloljetni delikventi u većini slučajeva imali su izrazito neprijatne doživljaje u školi koji su uglavnom vezani uz slab uspjeh u učenju i odnos nastavnika i učenika. Konflikti i neugode koje maloljetnik doživljava u školi osnovni su generatori negativ-

*) Ovaj rad je dio projekta »Provjera uspješnosti zavodskog tretmana maloljetnika na području SR Hrvatske« koji se realizira u Zavodu za defektologiju Fakulteta za defektologiju Zagreb.

nog stava prema školi i prema učenju kao i prema vrijednosnom sistemu koji ona proklamira, na što se vrlo lako nadovezuje prihvaćanje suprotnog vrijednosnog sistema koji nude devijantne grupe i asocijalna sredina.

Pozitivan stav prema školi i radu i dobar uspjeh u školi ili na radnom mjestu smatraju se izrazito važnim indikatorima resocijalizacije u postpenalnom periodu. Tako je Kovačević (1976) na uzorku maloljetnih delinkvenata analizirajući efikasnost resocijalizacije u postpenalnom periodu utvrdio da se maloljetni delinkventi mogu svrstati u tri osnovne grupe: relativno dobre, relativno osrednje i relativno slabe postpenalne socijalne integracije. Dobar uspjeh u radu ili u školovanju naročito prevladava u skupini relativno dobro integriranih maloljetnika u postpenalnom razdoblju. Međutim, nije dovoljno samo konstatirati da li je maloljetnik zaposlen ili nije, jer to često ovisi i o mnogim faktorima u okolini maloljetnika, već je nužno ustanoviti i težnju maloljetnika za zaposlenjem ili školovanjem. Ukoliko je maloljetnik zaposlen ili se školuje, nužno je utvrditi i uspjeh koji on postiže. Sve te komponente utječu na procjenu odnosa maloljetnika prema radu. Ukoliko je on pozitivan, tada pogodno djeluje na socijalnu integraciju.

2. CILJ RADA I METODA OBRADJE

2.1. Cilj rada

Ovim smo radom željeli utvrditi da li postoji i kakva je povezanost između toka i uspjeha u školovanju odnosno zaposlenju maloljetnih delinkvenata prije i nakon zavodskog tretmana.

Kako smo istraživanjem obuhvatili ne samo tok školovanja ili zaposlenja maloljetnika prije upućivanja u zavodski tretman nego i fenomenologiju postpenalnog socijalnog ponašanja, pretpostavljamo da je i tretman nužno morao imati određeni utjecaj na takvo ponašanje.

2.2. Uzorak ispitanika

Ispitivanje je provedeno na uzorku od 628 ispitanika koji su u vremenu od 1. 1. 1972. do 31. 12. 1975. godine otpušteni iz bilo kojeg od odgojnih zavoda, odnosno odgojno popravnih domova na području SR Hrvatske. Tako su u uzorak ušli maloljetnici koji su u tom periodu otpušteni iz: odgojnih zavoda Mali Lošinj, »Pahinsko« Ivanec, Kaštel-Sučurac i Bedekovčina, te odgojno popravnih domova u Glini i Slavonskoj Požezi.

Prema definiranom vremenskom periodu otpuštanja iz odgojnih i preodgojnih ustanova ispitivani postpenalni period kretao se u intervalu od 3,5—8,5 godina.

2.3. Uzorak varijabli

Ispitivane varijable su, u skladu s ciljem istraživanja, podijeljene na one koje mjere tok i uspjeh školovanja odnosno zaposlenja maloljetnih delinkvenata nakon tretmana (varijable I seta) i na one koje mjere tok i uspjeh školovanja ili zaposlenja istih ispitanika prije zavodskog tretmana (varijable II seta).

Varijable kojima mjerimo jednaku aktivnost prije i nakon tretmana jednako su i definirane. U ovom istraživanju obrađivane su ove varijable:

	nakon	prije tretmana
1. Redovitost pohađanja posla ili škole	REDPOH	REDOVI
2. Uspjeh na poslu ili u školi	USPJEH	USSKOL
3. Mijenjanje mjesta zaposlenja ili škole	MIJMJE	MJESSK
4. Prekidanje toka školovanja ili zaposlenja	PREKID	PREKSK
5. Zadovoljstvo ispitanika u školi ili na poslu	ZADDVO	ZADOSK
6. Zadovoljstvo drugih ispitanikom u školi ili na poslu	ZADDRU	ZADOIS
7. Zaposlenost u struci koju je izučavao u zavodu	STRUCI	—

Sve varijable urađene su tako da kategorije s nižom numeričkom vrijednošću označavaju veću težinu promatrane pojave.

2.4. Metoda obrade podataka

Podaci su obrađivani na Sveučilišnom računskom centru u Zagrebu prema programu za kanoničku korelacijsku analizu COCAIN (mini verzija).

U okviru tog programa prvo su računane glavne komponente I skupa varijabli (toka i uspjeha u školovanju ili zaposlenju nakon zavodskog tretmana), zatim glavne komponente II skupa varijabli (toka i uspjeha u školovanju ili zaposlenju prije zavodskog tretmana), te kanoničke relacije I i II skupa varijabli kako bi se ispitala povezanost tih dvaju skupova varijabli.

3. MEĐUSOBNE KORELACIJE VARIJABLI

Sve međusobne korelacije varijabli I seta koje se odnose na školova-

nje i zaposlenje maloljetnih delikvenata nakon zavodskog tretmana su pozitivne¹⁾ i značajne. To znači da je pojava jednog tipa poremećaja toka školovanja, odnosno zaposlenja znak da već postoje i drugi poremećaji ili da će se uskoro pojaviti. Takva povezanost između ispitivanih varijabli bila je i za očekivati jer svaka od varijabli mjeri jedan od poremećaja toka školovanja, odnosno zaposlenja. Najviše povezanosti utvrđene su između prekida u toku školovanja ili zaposlenja i mijenjanja škole odnosno mjesta zaposlenja, između uspjeha u školi ili na poslu i zadovoljstva ispitanika, te zadovoljstva drugih ispitanikom na poslu, odnosno u školi. Visoke korelacije nađene su i između varijabli o redovitosti pohađanja posla ili škole i postignutog uspjeha, te zadovoljstva drugih ispitanikom na poslu ili u školi.

Homogeni blok čine varijable: Redovitost pohađanja posla ili škole, Mijenjanja mjesta zaposlenja ili škole, Prekidi u toku školovanja ili zaposle-

1) Sve varijable su skalirane tako da je veća numerička vrijednost pridružena onim kategorijama koje opisuju manju težinu ispitivane pojave. U tom smislu ovdje su interpretirane korelacije.

nja, te Zadovoljstvo ispitanika na poslu ili u školi. Za navedene varijable mogli bismo reći da su osnovne manifestacije narušenog toka školovanja, odnosno zaposlenja nakon zavodskog tretmana maloljetnih delinkvenata.

Međusobna korelacija varijabli II seta koje se odnose na tok školovanja i zaposlenja maloljetnih delinkvenata prije upućivanja na zavodski tretman također su pozitivne i značajne. Najviše povezanosti utvrdili smo između uspjeha u školovanju, odnosno zaposlenju i zadovoljstva ispitanika te zadovoljstva drugih ispitanikom u školi ili na poslu, između redovitosti pohađanja škole ili posla i postignutog uspjeha te između zadovoljstva ispitanika i zadovoljstva drugih ispitanikom u školi ili na poslu. Homogeni blok čine varijable: Redovitost pohađanja škole ili posla, Mijenjanje mjesta škole ili zaposlenja te Prekidi u toku školovanja ili zaposlenja. Možemo zaključiti da su osnovne manifestacije narušenog toka školovanja, odnosno zaposlenja prije zavodskog tretmana maloljetnih delinkvenata gotovo identične manifestacijama tih poremećaja nakon završenog zavodskog tretmana.

Kroskorelacije varijabli I i II seta sve su pozitivne i značajne, no koeficijenti korelacije nisu osobito visoki. Taj podatak može nas upućivati na zaključak da unatoč tome što gotovo identičnim varijablama mjerimo tok i uspjeh u školovanju, odnosno zaposlenju prije i nakon zavodskog tretmana naših ispitanika, veze između tih varijabli postoje, one su značajne, no nisu izrazito visoke.

Najviše povezanosti utvrdili smo između redovitosti pohađanja posla ili škole nakon tretmana i uspjeha u

školovanju ili zaposlenju prije tretmana te zadovoljstva ispitanika u školi ili na poslu prije tretmana, nadalje, između uspjeha na poslu ili u školi nakon tretmana i uspjeha prije tretmana te zadovoljstva na poslu ili u školi prije tretmana. Visoke povezanosti našli smo i kod mijenjanja i prekidanja posla ili škole nakon tretmana s mijenjanjem zaposlenja, odnosno škole prije tretmana.

4. KANONIČKA KORELACIJSKA ANALIZA

Kanonička korelacijska analiza I i II sklopa varijabli pokazala je da postoji pozitivna značajna povezanost između tih varijabli. To bi značilo da se tok i uspjeh u školovanju, odnosno zaposlenju prije zavodskog tretmana maloljetnih delinkvenata nije bitno izmijenio u periodu nakon tretmana. Drugim riječima, oni ispitanici koji su prije tretmana bili uspješniji u školovanju ili na poslu, ostat će takvi i nakon tretmana, a oni koji su bili manje uspješni, neće se bitno promijeniti ni ti nakon zavodskog tretmana.

Veza između promatranih sklopova varijabli statistički je značajna, no koeficijenti korelacije su veoma niski. Niski koeficijenti korelacije ukazuju na to da veza između varijabli o školovanju ili zaposlenju prije tretmana maloljetnih delinkvenata i takvih varijabli nakon tretmana, unatoč statističkoj značajnosti, nije izrazito visoka, te se s pravom može pretpostaviti da je, između ostalog, i zavodski tretman, koji je vremenski interpoliran između ta dva ponašanja, imao utjecaja na, makar i veoma malu, statistički beznačajnu promjenu tog ponašanja.

KANONIČKA KORELACIJSKA ANALIZA
KRITERIJ P = .050

I	DETERMINACIJA	KORELACIJA	VJEROJATNOST
1	.15696	.39618	.00000
2	.06170	.24839	.00021

Niski koeficijenti korelacije dobiveni su jednim dijelom i zbog toga što svaki sklop varijabli koje smo stavljali u odnos sadrži mali broj varijabli.

Analiza je pokazala da postoje dva statistički značajna kanonička faktora ili kanoničke varijable. Tablica 2 pokazuje korelacije između kanoničkih i originalnih varijabli I seta.

Tablica 2

KANONIČKI FAKTORI U SETU I

	1	2
REDPOH	.8685	— .0451
USPJEH	.9144	.0487
MIJMJE	.7205	— .5921
PREKID	.8100	— .4420
ZADDVO	.6781	— .1948
ZADDRU	.8000	.0061
STRUCI	.6390	.2078

Prvi kanonički faktor, Faktor uspješnog toka školovanja ili zaposlenja, promatran u prostoru I seta varijabli, tvori vrlo jednostavnu i lako dekodabilnu strukturu. Sve varijable kojima

je definiran pozitivan i uspješan tok školovanja ili zaposlenja podjednako sudjeluju u njegovoj strukturi. No, ta je dimenzija ipak dominantno definirana dobrim uspjehom na poslu ili u školi, redovitošću pohađanja posla ili škole, neprekidanjem zaposlenja ili školovanja, te zadovoljstvom drugih ispitanikom na njegovu radnom mjestu ili u školi. Ukoliko maloljetni delinkventi koji tvore tu dimenziju i nisu zaposleni ili se ne školuju, to je u najvećem broju slučajeva zbog toga jer za to ne postoje objektivne mogućnosti.

Prvi kanonički faktor promatran u prostoru II seta originalnih varijabli (tablica 3), koji bismo mogli definirati kao Generalni faktor uspješnog toka školovanja ili zaposlenja prije zavođskog tretmana, dominantnije je definiran dobrim uspjehom u školovanju ili na poslu, nemijenjanjem mjesta zaposlenja ili škole, te zadovoljstvom kako drugih ispitanikom, tako i samoga ispitanika svojim školovanjem ili zaposlenjem. Očito je da različiti pokazatelji uspješnog toka školovanja tvore pragnantni sindrom uspješnosti na poslu ili u školi koji u sebi uključuje kako pozitivan stav okoline prema tim maloljetnim delinkventima, tako i zadovoljstvo samih maloljetnika u školi ili na poslu.

Tablica 3

KANONIČKI FAKTORI U SETU II		
	1	2
REDOVI	.6754	.1392
USSKOL	.8203	.4413
MJESSK	.7584	— .4409
PREKSK	.5297	— .2937
ZADOSK	.7559	— .1287
ZADOIS	.7678	.2611

Drugi kanonički faktor u prostoru I seta originalnih varijabli (tablica 2) dominantno je definiran na logički negativan način varijablama na temelju kojih je procijenjena učestalost mijenjanja mjesta zaposlenja ili škole i frekvencija prekidanja zaposlenja odnosno školovanja. Ta je dimenzija, dakle, saturirana napuštanjem zaposlenja ili školovanja, ili pak čestim mijenjanjem te prekidanjem zaposlenja ili školovanja. Strukturu tog faktora sačinjava i nezadovoljstvo maloljetnih delinkvenata na poslu ili u školi. Mogli bismo, dakle, reći da je neuspjeh u toku školovanja odnosno neuspjeh na poslu maloljetnih delinkvenata nakon zavodskog tretmana najizražajniji upravo čestim mijenjanjem mjesta zaposlenja ili škole, čestim prekidima u toku zaposlenja ili školovanja, te nji-

hovim nezadovoljstvom poslom ili školovanjem.

Drugi kanonički faktor u prostoru II seta originalnih varijabli definiran je na logički negativan način istim varijablama kojima je definiran i u prostoru I seta varijabli. Taj faktor saturiran je također napuštanjem zaposlenja ili školovanja, čestim mijenjanjem ili pak prekidanjem zaposlenja ili škole, te nezadovoljstvom maloljetnika. No, strukturu tog faktora sačinjava i osrednji uspjeh u toku školovanja ili zaposlenja.

Kako oba kanonička faktora promatrana u I setu varijabli ne mijenjaju smjer svojih korelacija ako ih gledamo u II setu varijabli, možemo zaključiti da je veza između tih dvaju setova varijabli pozitivna, te da se tok i uspjeh u školovanju odnosno za poslenju maloljetnih delinkvenata nakon zavodskog tretmana nije u značajnoj mjeri promijenio.

Ako se uzme u obzir da se zavodske odgojne mjere izriču upravo onim maloljetnicima koji gotovo u pravilu ispoljavaju najteže oblike poremećaja u ponašanju u odnosu na školu, koji su u velikom broju slučajeva školovanje sasvim prekinuli, a uz to potječu iz veoma nepovoljnih užih socijalnih sredina, onda je jasno da naponi koji se ulažu u toku zavodskog tretmana, a odnose se upravo na ovo područje socijalnog ponašanja, moraju biti veoma intenzivni kako bi doveli makar i do jedva vidljivog napretka.

LITERATURA

Kovačević, V.: Efikasnost resocijalizacije maloljetnih delinkvenata koji pripadaju različitim taksonomskim skupinama određena na temelju njihovih psiholoških i socioloških karakteristika. Disertacija. Fakultet za defektologiju, Zagreb, 1976.

EDUCATION AND EMPLOYMENT OF JUVENILE DELINQUENTS BEFORE AND AFTER INSTITUTIONAL TREATMENT

S u m m a r y

In a sample of 628 minors discharged from institutions for residential treatment for children and youth with behaviour problems and institutions for residential treatment of juvenile delinquents in the Socialist Republic of Croatia, the course and success of education and employment, respectively, of juvenile delinquents before and after institutional treatment was studied. The canonical correlation analysis of the two sets of variables shows that there is a significant positive correlation between them, i. e. the course and success of education and employment after institutional treatment of juvenile delinquents did not change significantly in regard to what it had been before the treatment. Two of the extracted canonical factors were significant, and they were interpreted as the factor of successful education/employment and a factor of unsuccessful education/employment/. Since both canonical factors have positive correlations with the first set of variables/course and success of education and employment before treatment/ and the second set of variables/course and success of education and employment after treatment/, i. e. the relationship between the two sets of variables is positive, it can be concluded that those juvenile delinquents who have been successful at school/work before the treatment, would remain so after the treatment. On the other hand, those juvenile delinquents who had been less successful before treatment would not change after the institutional treatment.

However, since the coefficients of correlations between the two sets of variables are very low it is supposed that the institutional treatment, interpolated between these two sets of behaviours, causes the change in behaviour, though it did not reach the level of statistical significance.

This study is a part of the project: »Evaluation of efficacy of institutional treatment of juvenile delinquents in the Socialist Republic of Croatia«, conducted by the Institute of Defectology at the Department of Defectology in Zagreb.